

Should one flee from threatening metaphors?

In Shemot 4:1-5, Mosheh contradicts G-d's statement ושמעו לקולך (3:18) and predicts that the Jews will dismiss him on the ground that his claim of having experienced Revelation is false.

In direct response, G-d orders Mosheh to throw his staff down. Mosheh obeys, and the staff turns into a snake. Mosheh flees, only to be told to by Hashem to reach out and grab its tail. When Mosheh obeys, the snake turns back into a staff. Why does Mosheh flee – did he think that G-d could not find any born-snakes, or means other than snakes, to kill him with if necessary?

Shmot Rabbah puts this challenge in the mouth of a Roman matron:

A Roman matron said to Rabbi Yose:

My God is greater than your-G-d!

He said to her:

Why?

She said to him:

At the time that your divinity was revealed to Mosheh in the bush, Mosheh concealed his face;
But when Mosheh saw the snake, which is my god, immediately “Mosheh fled from before it”!

מטרונה אמרה לרבי יוסי:

אלהי גדול מאלהיך!

א"ל:

למה?

אמרה לו:

בשעה שנגלה אלהיכם למשה בסנה הסתיר פניו משה,

אבל בשעה שראה את הנחש, שהוא אלהי, מיד "וינס משה מפניו"!

אמר לה:

תיפח עצמותה!

בשעה שנגלה א-להינו בסנה לא היה לו מקום לברוח –

אנה היה בורח? לשמים? או לים? או ליבשה? מה נאמר בא-להינו (ירמיה כג) "הלא את השמים ואת הארץ

אני מלא נאם ה"!"

אבל הנחש שהוא אלהיך, כיון שאדם בורח ממנו שמים או ג' פסיעות, יכול להנצל ממנו –

לכך כתיב "וינס משה מפניו".

The answer Rabbi Yose gives is that one can escape a snake by running away, whereas one cannot escape Hashem anywhere. But even leaving aside Sefer Yonah, this merely begs or even intensifies the question: Why should Mosheh flee from an imaginary god, and why would he not see the snake as an emissary of Hashem?

R. Menachem Rekanati cites the suggestion that Mosheh saw the snake as the product of dark forces rather than as the representative of such forces. It's not clear how this accounts for Hashem specifically instructing Mosheh to throw the staff, but I can suggest the following: Hashem asks Mosheh “What is in your hand?” When Mosheh replies “A staff”, Hashem immediately instructs him to throw it down, at which point it *reveals itself* to in fact be a snake. Mosheh understand this as revealing that his own interactions with Divinity have been tainted, so that he has in fact been using the powers of the Edenic Snake, and so he flees. Perhaps an underlying point is to show Mosheh that his accusation that the Jews' will not believe in him is to some degree a projection of his own self-doubt.

Many other commentators, following a different approach cited in Shemot Rabbah, assume that the snake symbolizes Mosheh's sin in questioning the Jews' capacity to believe in him. This sin nowadays is generally described as “being חושד בכשרים”, but the midrash calls it לשון הרע and parallels it to the Snake's claim that G-d

forbade humans to eat from the Tree of Knowledge of Good and Evil so as to prevent them from equaling Him. I think the primary literary driver of this reading is the desire for G-d's instructions to educate Mosheh, and not merely to provide him with tools for educating others, but the midrash formally connects it to the Torah's writing of *מה זה* as one word, *מזה*, which could be read as *meezeh*, meaning "from that (which is in your hand) (you will be punished)". Mosheh flees because he thinks that the snake will be an instrument of poetic justice. But again, does he think that G-d cannot find other ways, or snakes, with wish to punish him?

Ramban meets the challenge directly.

ולכן נאמנו דברי רבותינו (שמו"ר ג טז)
שהיה לו הראשון רמז שספר עליהן לשון הרע,
והשני להענישו בו,
וזה טעם "וינס משה מפניו",
כי פחד שמא יענש וינשכו הנחש,
וכל אדם מתרחק מן המזיק לו אף על פי שידע שאם יהיה כן בחפץ השם אין מציל מידו.

This establishes the truth of our teachers' words (in *Shemot Rabbah*), that the first (the staff becoming a snake) was a hint that he has spoken *lashon hora* about the Jews, and the second (his hand becoming leprous) was to punish him for doing so, and this is the explanation for "Mosheh fled from before it", that he was scared lest he be punished and bitten by the snake, and indeed every human being distances himself from what might harm him even though he knows that if Hashem wishes there is nought that can save one from His hands

In other words, even prophets do not always act in rational accordance with their theological beliefs.

This position troubles R. Zadok Hakohen MiLublin:

וקשה לומר כן על משה רבינו ע"ה שיהיה מנוסתו מן הנחש כדרך העולם - והלא אם היה סבור שה' יתברך הראה לו הנחש להזיקו, מה יועיל מה שנס מפניו!?

It is difficult to say this about Mosheh Rabbeinu, peace be upon him, that his fleeing from the snake was in accordance with the way of the world – if he thought that Hashem the Blessed was showing him a snake so as to harm him, how would it help to flee from it?

I suspect R. Tzadok's challenge is one of the motives for Keli Yakar's reading. Keli Yakar argues that the staff represents the Jewish people, who were firm and upright in the days of the Patriarchs, but became soft/flexible during the Exile. Mosheh understood the metaphor, and sought to flee *his mission* out of fear that the Jews were actually as irredeemable as the Snake. The question then is why a prophet would find it more plausible that he could escape a mission than a punishment (Here the parallel to Yonah may be helpful).

My sense is that Ramban is fundamentally correct and necessary regardless of how one understands the symbolism of the snake. Psychologically sound people do not allow themselves to be imprisoned by abstractions. All the rationally compelling argument is the world for determinism will not convince us to act as if our choices are predetermined, and all the arguments for materialism will not shake our sense of ourselves as inhering in a body rather than consisting of a body. Perhaps the Torah records Mosheh's flight to teach us that this is not only how it is, but how it should be.

Shabbat shalom

Aryeh Klapper

Genesis 4:1-5

Mosheh declared in response:
But they will not believe me
and they will not heed my voice
For they will say:
Hashem did not appear to you.

Hashem said to him:
מה=What is this in your hand?

He said:
A staff.

He said:
Throw it toward the ground!

He threw it toward the ground;
it became a snake;
Mosheh fled from it.

Hashem said to Mosheh:
Send forth your hand
and grab on to its tail!

He sent forth his hand;

He gripped it;

it became a staff in his palm.

So that they will believe
that Hashem appeared to you

G-d of their fathers
G-d of Avraham.
G-d of Yitzchak,
and G-d of Yaakov.

שמות פרק ד:א-ה

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר ה':
וְהִן לֹא יֵאֱמַר יְנוּ לִי
וְלֹא יִשְׁמַעוּ בְקוֹלִי
כִּי יֹאמְרוּ:
לֹא נִרְאָה אֱלֹהֵי ה':

וַיֹּאמֶר רַא לְיָדוֹ ה':
מַה זֶה בְּיָדְךָ?

וַיֹּאמֶר ה':
מִטֵּה:

וַיֹּאמֶר ה':
הֲשֵׁלִיכֵהוּ אֶרֶץ צָהָה!

וַיִּשְׁלֵךְ לִיכְהוֹ אֶרֶץ צָהָה
וַיְהִי לְנֹתָשׁ

וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפְּנָיו:
וַיֹּאמֶר רַא הֲלֹא לְמֹשֶׁה:

שֵׁלַח יָדְךָ
וְאָחַז בְּזָנְבוֹ!

וַיִּשְׁלַח יָדוֹ

וַיִּתְּזַק בּוֹ

וַיִּהְיֶה לְמִטֵּה בְּכַפּוֹ:

לְמַעַן יֵאֱמַר יְנוּ

כִּי נִרְאָה אֱלֹהֵי ה'

אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵם

אֱלֹהֵי אַבְרָהָם

אֱלֹהֵי יִצְחָק

וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ג יב

"ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי" –

אותה שעה דבר משה שלא כהוגן,

הקדוש ברוך הוא אמר לו "ושמעו לקולך",

והוא אמר "והן לא יאמינו לי"?

מיד השיבו הקדוש ברוך הוא בשיטתו נתן לו אותות לפי דבריו,

ראה מה כתיב אחריו:

"ויאמר ה' אליו מזה בידך ויאמר מטה" –

כלומר: מזה שבידך אתה צריך ללקות שאתה מוציא שם רע על בני הם מאמינים בני מאמינים -

מאמינים שנאמר "ויאמן העם";

בני מאמינים שנאמר (בראשית טו) "והאמין בה";

תפש משה מעשה הנחש, שהוציא לשון הרע על בוראו,

שנאמר (שם /בראשית/ ג) כי יודע א-להים,

כשם שלקה הנחש, כך זה עתיד ללקות,

ראה מה כתיב "ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש" -

לפי שעשה מעשה נחש, לכך הראה לו את הנחש

כלומר: עשית מעשה של זה.

"וינס משה מפניו" –

מטרונה אמרה לרבי יוסי:

אלהי גדול מאלהיך!

א"ל:

למה?

אמרה לו:

בשעה שנגלה אלהים למשה בסנה הסתיר פניו משה,

אבל בשעה שראה את הנחש, שהוא אלהי, מיד "וינס משה מפניו"!

אמר לה:

תיפח עצמותה!

בשעה שנגלה א-להינו בסנה לא היה לו מקום לברוח –

אנה היה בורח? לשמים? או לים? או ליבשה? מה נאמר בא-להינו (ירמיה כג) "הלא את השמים

ואת הארץ אני מלא נאם ה'!"

אבל הנחש שהוא אלהיך, כיון שאדם בורח ממנו שמים או ג' פסיעות, יכול להנצל ממנו –

לכך כתיב "וינס משה מפניו".

ד"א:

למה נס? לפי שחטא בדבריו,

שאלו לא חטא לא היה נס, שאין נחש ממית אלא החטא ממית,

כמו שכתוב במעשה ר' חנינא בן דוסא,

"ויאמר ה' אל משה שלח נא ידך ואחוז בזנבו" -

והרי אמרנו למה היה הנחש כנגד משה,

אלא מה אות היה לישראל בכך?

א"ר אליעזר לכך נהפך המטה לנחש - כנגד פרעה שנקרא נחש

שנאמר (יחזקאל כט) התנים הגדול, ואמר על לוייתן נחש בריח לפי שהיה נושך את ישראל,

אמר לו הקדוש ברוך הוא: ראית פרעה שהוא כנחש עתיד אתה להכותו במטה וסוף הדברים הוא יעשה כעץ מה

המטה אינו נושך כך הוא לא ישך,

הה"ד "שלח ידך ואחוז בזנבו" "למען יאמינו כי נראה אליך ה'" "לך עשה להם אות זה" –

כדי שיאמינו שאני נראה אליך.

רמב"ן שמות פרק ד פסוק ג

ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה –

לא הבינותי למה עשה האותות למשה, כי מאמין היה משה שהקב"ה מדבר עמו, והראוי שיאמר 'המטה אשר בידך תשלך ארצה לפניהם והיה לנחש', וכן באות השני, כאשר אמר בשלישי "ולקחת ממימי היאור" (פסוק ט).

ולכן נאמנו דברי רבותינו (שמו"ר ג טז)

שהיה לו הראשון רמז שספר עליהן לשון הרע,

והשני להענישו בו,

וזה טעם "וינס משה מפניו", כי פחד שמא יענש וינשכו הנחש,

וכל אדם מתרחק מן המזיק לו אף על פי שידע שאם יהיה כן בחפץ השם אין מציל מידו.

ואולי אף על פי שהודיעו (לעיל פסוקים יד טו) השם הגדול שבו נברא העולם ובו נהיה כל דבר, רצה להראותו כי בו יעשו אותות ומופתים בשנוי התולדות, למען יתחזק הענין בלבו של משה וידע באמת כי על ידו יעשו בעולם דברים מחודשים. ודי למשה בשני האותות, ולא היו שם מים, על כן צוהו שיעשה האות השלישי לעיני העם:

*כלי יקר שמות פרק ד פסוק ב-ג

מזה בידך ויאמר מטה וגו' –

בשלושה אותות אלו רבו הדעות מצד הספק הנפל בהם: מאי אולמיה דהאי מהאי, שאמר "והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון וגו'!"

והקרוב אלי לומר בזה

כי אות ראשון מורה על ישראל שהיו מתחילה בימי האבות בקומתם ובשררתם כמטה זה העומד זקוף ומורה על השררה

כמו שנאמר (תהלים קי ב) מטה עוזך ישלח ה' מציון וגו',

ואחר כך בחטאם נעשו לנחש

כמו שהנחש הלך מתחילה בקומה זקופה ועל ידי שסיפר לשון הרע בבוראו (שמות רבה ג יב) הושפל מלא קומתו ארצה,

כך ישראל היו תחילה בקומה זקופה,

ועל ידי שאחזו במעשה הנחש והיו ביניהם דלטורין מביאי דבה על כן נעשו כעפר לדוש עם חמת זוחלי עפר, וכאשר סרה הסיבה אשר גרמה להם שפלותם יחזרו למעלתם,

וזה שאמר "מזה בידך ויאמר מטה ויאמר השליכהו ארצה ויהי לנחש",

כי בזה נתן לו אות על גלות מצרים וסיבתו וכי היו ישראל משולים בו כנחש:

וינס משה מפניו -

היה בורח מן השליחות

כי חשב מאחר שהמשיל את ישראל לנחש, שמא חס ושלום אין להם תרופה כמו הנחש,

שהכל מתרפאים לעתיד חוץ מן הנחש (בראשית רבה כ ה),

ואם כן למה זה אני שלוח אל פרעה אם יהיו לעולם כזוחלי עפר:

"ויאמר ה' למשה שלח ירך ואחוז בזנבו" –

הזנב מורה על השפלות ביותר . . . ומן אותה מדריגה תחתונה בתכלית השפלות משם יעלו ויחזרו למעלתם הראשונה להיות כמטה זקוף זה . . .

ריקאנטי שמות ג:כ

"ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים וגו'" –

...

ויש מפרשים כי טעם "וינס משה מפניו" כי פחד בראותו הנחש פן היו מפעולות רוח הטומאה הנרמזת בנחש הקדמוני . . .

צור המור שמות פרק א

ורבותינו אמרו בענין המטה שנהפך נחש שכאן רמז לו שעתיד ללקות על ידו בענין הכאת הצור, ולזה "וינס משה מפניו" - לפי שראה ולא ראה . . .

צור המור במדבר פרק ח

וסמך לכאן "עלה אל הר העברים" לפי שמשה רבינו ע"ה נתאוה לראות את הארץ והיה מחבב אותה כמו בנות צלפחד שחבבו את הארץ, ולכן אמר "וראה את הארץ" - כי אין לה תיקון אחר אלא בראיה, [כמו] שא"ל בענין הנחשים עשה לך שרף לתיקון הנחש, שקם נגד משה, "וינס משה מפניו" כי מיד פחד ממנו, ולכן כשהכה במטה פעמים נגזרה עליו גזירה "לכן לא תביאו את הקהל הזה", וכששלח השם הנחשים בעם, ראה השם תאות משה ליכנס לארץ חמדה, וא"ל עשה לך שרף לתועלתך, והיה כל הנשך וראה אותו וחי, כי תיקן הדבר בראיה, לרמוז שיראה את הארץ, וזהו וראה את הארץ כי לא תעבור שמה.

צור המור דברים פרק י (ע"פ הזהר)

וזה הרויח מרע"ה בענין הנחשים השרפים שצוה שם "עשה לך שרף" – לתועלתך, "והיה כל הנשך וראה אותו וחי" - תיקן הדבר בראיה, שזהו כנגד המטה שנהפך לנחש שהכה בו הסלע, באופן שאחר שמשה נשכו הנחש "וינס משה מפניו" - ולא נזהר להיות נשמר והכה הסלע במטה, והיה ראוי שלא יבא אל הארץ ולא יראנה כאמרו וכל מנאצי לא יראוה, ועכשיו שאמר וראה אותו וחי תיקן דבר הראיה. ולא דבר ההכאה. אחר שאמר והיה כל הנשך וראה אותו וחי. ולכן אמר בכאן כי מנגד תראה את הארץ בראיה בעלמא. ושמה לא תבא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל. לרמוז שבני ישראל הקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם שלא נכנס לארץ. והם החוטאים והגורמים נכנסו בה וניתנה להם לנחלה. בא וראה עד היכן מגיע כבוד הרבים. כמו שאמר הוא ונשב בגיא וגו'. ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים. והכל מחול לך:

תיקוני זוהר תקוונא שתין דף צג עמוד ב

וכד בר נש שליט על יצריה נהפך נחש למטה, ואם יצריה שליט עליה נהפך ממטה לנחש, ומיד "וינס משה מפניו" - מאי "וינס"? אלא הכא רמיז שנוי מקום, דברח מאתריה ומקמיה, ודא איהו רזא "ותפקחנה עיני שניהם", ובמאי אתפקחו? למנדע טוב ורע, דאיהו מטה כליל מתרוייהו, כד אתהפך מנחש למטה אתמר ביה צדיק וטוב לו, וכד אתהפך ממטה לנחש אתמר ביה רשע וטוב לו:

זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת בשלח דף נא עמוד א

אר"א ידע לבא דמשה בקדמיתא דדחיל כד חמא נחש דכתיב וינס משה מפניו לבא חמא ולא ידע. א"ר אלעזר כתיב ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס על נס לא כתיב אלא על הנס בעא לאתקן ולהשלים מה דחסר א"ל קב"ה משה כתיב להקדישני במים במים ולא בדבר אחר כשם שהתחלתי במים בעינא דישתלים בשמי הנס במים. א"ר אלעזר אתרא דחסר לא שלים אבל (את מגיד) [אתעביד] נסא הכא. א"ר יהושע כתיב עשה לך שרף עשה לך לתועלתך עשה לך תקן ממה דחסרת. עכ"ז לא תקן אלא ראייה שהיו רואין בנחש וחיין אבל לא נתקדש שמא במים ונשאר חסר מהשאר ותקנת בראיה עלה אל הר העברים הזה וראה וגו' וראית אותה ונאספת אל עמיך. הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר. ת"ח דעונשו הוה דאפילו ראייה [לא תקן כדחזי] כיון דעבד ליה ראייה בהאי אשלים ליה ראייה אבל לא אשלים שמה במיא כמו כל שאר שמא.

אברבנאל שמות פרק ד

והנראה בזה הו' א' מג' דברים

הא' שמרע"ה וגם ישר' היו מסופקין מאד בגאולה מג' בחינות

הא' מפאת פרעה שהי' מלך עריץ נוקם ונוטר לישראל כנחש

והב' מפאת ישראל שנצטרעו במעשיהם הרעים ובע"א שהיו עובדים במצרים כמו שזכר הנביא

יחזקאל

והג' מפאת העם המצרי שהיו להוטים להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ומשליכים את

בניהם ליאור

וכנגד ג' הבחינות הא-ל' צוהו בג' מופתים

כי נס הנחש נתן לו לרמז לפרעה שהיה נחש עקלתון נחש בריח כמו שקראו הנביא,

ולכן צוה ית' למשה שישליך המט' אשר בידו ארצה ויהי לנחש, לרמז לפרעה שלא הי' מזרע

המלוכה, כדברי הראב"ע, אבל הי' עץ יבש, ובהיותו על פני האדמה נעשה נחש עקלתון,

"וינס משה מפניו" - כי פחד ממנו שיהרגו, וגם הוא בקש להרוג את משה,

וצוהו הש"י שיאחזו בזנבו ולא יפחד ממנו, ומשה עם רוב פחדו לא אחז בזנבו כמו שצוהו פ'

ישכנו בפיו אבל אחז בו ר"ל באמצעות גופו להשמר מפיו,

"ויהי למטה בכפו" - לרמז שמשה יורידהו מגדולתו ויכניעהו הכנעה רבה

ויפת א-להים ליפת ששיער בטעם הזה כפי מה שהגיד ממנו הראב"ע.

הנה אם כן היה נס ההפך המט' נחש לרמז אל פרעה שהי' עץ יבש ונהפך להם לנחש במלכותו

ועוד ישוב להיות כא' העצים ביד משה מכח מופתיו. והנה נאמר בנס הזה למען יאמינו וגו' לא על

נס הנחש בלבד אבל הוא חוזר על כל הנסים שזכר לו בכאן להודיע שלא היו צריכין למשה לאמת

לו נבואתו אבל שהיו לצורך העם כדי שיאמינו שמשה עבד נאמן לאלהים.

אלשיך שמות פרק ד

ואם נשים לב אל היות תיבות מזה בתיבה אחת, יהיה לרמז מאמרם ז"ל במדרש (שמות רבה א לא),

כי בהיות משה קטן, גדל בבית המלך.

ויהי היום ביום אידו, ויקח עטרת פרעה מעל ראשו, וה' עזרו שלא המיתו.

ובזה רמז, זכור, בהיות דבר מזה האיש בידך, הוא נזרו, היה למטה, שלא עשה לך מאומה,

אך אחרי כן, כאשר השלכתו ארצה שנפרדת ממנו, שהוא כאשר ויגדל משה ויצא אל אחיו, שיצא מבית המלך,

שרפתה ידך ממנו בארצו ואין אומר לו דבר, אז היה לנחש, שבקש להרוג את משה על שהרג את המצרי "וינס

משה מפניו" עד מדין. עם כל זה, בשלחך יד לאחוז בו ותחזק בו לשים פניך נגדו בכח בלי פחד, יהי למטה בכפך

כעץ דומם, שלא ירע ולא ישחית לך:

שכל טוב (בובר) שמות פרק ד

"ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי" –

אמר: ודאי מאמינים בני מאמינים הם בך, אבל בי לא יאמינו:

"כי יאמרו לא נראה אליך ה'" –

כל כך היה מסרב, כדי לברוח מן השררה:

"ויאמר אליו ה' מזה בידך" –

"מזה" כתיב –

נדרש למסורת –

אמר לו: מזה שבידך תבין שלא עשית כהוגן, שחשדתה את הכשרין;

כשם שזה לוקה, כך אתה לוקה,

שכל החושד את הכשרים לוקה בגופו.

"מה זה" קרי –

שאלו כדי להשיבו מתוך דבריו:

"ויאמר מטה" –

רמז רמז לו מעתה תהא רודה במקל:

"ויאמר השליכהו ארצה" - כמו לארץ:

"ושלכהו ארצה ויהי לנחש" –

מפני מה נהפך לנחש?

מה נחש זה משים זנבו לתוך אזנו כדי שלא ישמע לקול מלחשים,

כדכתיב, כמו פתן חרש יאטם אזנו אשר לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים מחוכם" (תהלים נח ו).

כך היה פרעה,

דכתיב ביה "ולא ישמע (אליהם) [אליכם] פרעה" (שמות ז ד):

"וינס משה מפניו" –

מפני שרמז לו הקדוש ברוך הוא שילקהו על החשד,

כענין שנאמר "ואיבה אשית בינך ובין האשה בין זרעך ובין זרעה" (בראשית ג טו):

אוהב ישראל ליקוטים חדשים פרשת שמות

ויאמר משה –

כלומר אני בבחינת הטייה, שאוכל להטות את עצמי לאיזה צד שארצה,

ואז אמר לו ה' יתברך:

השליכהו ארצה –

כלומר השלך הארציות וכל התאוות הגופניות מעליך,

וישליכהו ארצה - שעשה כמו שאמר לו ה' יתברך, והשליך מעליו כל ארציות,

ואז

ויהי לנחש - שראה הארציות והגופניות הוא מקליפות ומבחינת נחש הקדמוני,

על כן

וינס משה מפניו –

כלומר שהיה רוצה לנוס מכל וכל מהארציות ולהפשיט את עצמו מכל וכל מהגשמיות שלא ליגע בו כלל וכלל,

ולזה אמר לו ה' יתברך: לא זה הוא דרך הנכון, כי אם

שלח ירך ואחוז בזנבו –

ר"ל באפס קצהו ממנו, מה שהוא מההכרח לקיום גופו ונפשו, ולא להשליכו לגמרי,

וישלח ידו ויחזק בו,

ואז

ויהי למטה בכפו - שהיה מאז בידו להטות את עצמו עם ארציות כרצונו,

והבן:

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות פרשת בא

וזה הענין שהראה ה' יתברך למשה רבינו ע"ה האותות וכתוב וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו והקשה הרמב"ן ז"ל למה הראה האותות למשה והלא היה מאמין והראוי שיאמר לו שישליכהו לפניהם ויהי לנחש ותירך על פי מאמר חז"ל (שמות רבה ג', י"ג) שרמז לו שסיפר לשון הרע וכתב וזה טעם וינס משה מפניו כי פחד שמא יענש וישכנו הנחש וכל אדם מתרחק מן המזיק לו אף על פי שידע כי אם יהיה כן בחפץ ה' אין מציל מידו עד כאן דבריו.

וקשה לומר כן על משה רבינו ע"ה שיהיה מנוסתו מן הנחש כדרך העולם - והלא אם היה סבור שה' יתברך הראה לו הנחש להזיקו, מה יועיל מה שננס מפניו?!

אך לפי האמור יש לומר שהראה לו ה' יתברך שעוד ישתקעו ישראל יותר בקליפה עד קליפת התנין אשר בים שהוא שורש הנחש. והוא מה שנתבטל מהם השבת והמגילות שהיו משתעשעין בהם שה' יתברך גואלן (שמות רבה ה', י"ח),

ועל זה אמר משה רבינו ע"ה "למה הרעותה לעם הזה וגו'",

ואז מזה יהיה הישועה, שזה יהיה כעין קדרותא דצפרא,

וכמו שיהיה סמוך לעקבתא דמשיחא,

ועל ידי זה יצאו מקליפה מאריך דקליפה ויכנסו למדת כתר עליון בקדושה במכה עשירית (ונתבאר שמות מאמר א'),

ועל זה נאמר וינס משה מפניו - והיינו שפחד משה רבינו ע"ה כיון שישתקעו כל כך עד אריך דקליפה' פן חס ושלום יהיה לו שליטה גם בו

כיון שהיה יכול לכנס לאדם וחיה בגן עדן אף שלא ידעו כלל מיצר הרע והיה יכול להסיתם ולשום חושך לאור ולומר לרע טוב כמורה אותם לעלות למדריגה גבוהה והייתם כא-להים וגו' שיטעמו רק מהטוב שבעד הדעת טוב ורע'

וכן היה יכול להסית אף לשלמה המלך ע"ה דאיתא (ראש השנה כ"א ב) לחד מאן דאמר בנביאים לא קם במלכים קם דשלמה היה כמשה רבינו ומכל מקום נכנס והסית אותו לומר אני ארבה ולא אסור וכו' כעין שהסית לחיה לא מות תמותון שיטעמו רק מהטוב ויעלו למדריגה וזה רצון ה' יתברך וכאמור,

ולכן פחד משה רבינו פן יהיה לו שליטה חס ושלוש גם בו, ולכן "וינס מפניו".
זה ענין מה שמובא בזוה"ק רזא דתנין הגדול דתנין היינו נחש כמו שפירש רש"י (שמות ז', י') יהי לתנין נחש.
דנחש שבים תנין שמו. והיינו דהנחש כלול מכל השלוש קליפות ומכל מקום ראשית הסתת הנחש היה בתאוה.
והוא אריך דקליפה והוא התנין אשר בים. דמים חסדים דקדושה ובהיפך מים הזידונים תאוות רעות ואהבות זרות
זה תנין אשר בים (ונתבאר וארא מאמר ה' ומאמר י"א). ועיין במדרש הנעלם (זוהר ח"א קל"ה ב) על פסוק (ישעיה
כ"ז, א') והרג את התנין אשר בים אלא רמז הוא דקא רמז וכו' (ונתבאר תולדות מאמר ד') וזה היה קליפת פרעה
דמצרים ערות הארץ שורש התאוה. וביצר הרע זה מצינו (סוכה נ"ב א) דאמר אביי אי מאן דסנו לי הוה לא הוה מצי
לאוקומי נפשיה. אף שאביי היה תמיד משוקע בדברי תורה מכל מקום נתיירא מזה ועל ענין זה אמרו (שם) כל
הגדול מחבירו יצרו גדול וכעין שמצינו ברב עמרם חסידא (קידושין פ"א א) שכמו רגע היה יכול להסית אף לגדול
רק שתיכף מתגבר דמושכו לבית המדרש להיות מזה חמידו דאורייתא. וזה שאמר בזוה"ק משה דחיל מיניה ולא
קריב וכו' והיינו מה שנאמר וינס משה מפניו.

ואמר בזוה"ק כיון דחמי קודשא בריך הוא דדחיל משה אמר קודשא בריך הוא הנני עליך פרעה מלך מצרים התנין
הגדול וגו' וקודשא בריך הוא אצטריך לאגחא ביה קרבא ולא אחרא כמה דאת אמר אני ה'. והיינו מה שנאמר
במכת בכורות שהיה כנגד אריך דקליפה וכתוב (שמות י"ב, י"ב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה' ודרשו (מכילתא
בא ז') אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח וכן לעתיד כתיב (מיכה ז', ט"ו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
נפלאות והיינו התגלות עתיקא שהוא אל"ף פלא עליון. והוא מאמר ראשון בראשית שהוא שכל הנעלם מכל רעיון.
ועל זה איתא בזוה"ק זעירין אינון דידיעין לרמזא עובדא דבראשית ברזא דתנין הגדול והיינו שהוא מרומז במאמר
ראשון שהוא כנגד כתר עליון.

ואיתא בזוה"ק (פרשה זו מ"ב ב) ותמן לית מאנא למתפס ליה למנדע ביה ידיעה כלל ובגין דא אמרו ביה במופלא
ממך אל תדרוש וכו'. ולעולם הבא נקרא יום ההוא שיאיר כיום ויתגלה אור עתיקא דאיקרי הוא (זוהר ח"ג ר"צ א)
ושבת מעין עולם הבא יש בו גם כן התגלות עתיקא שמשיגים שיש שכל הנעלם מכל רעיון. ועל כן קדושת שבת
מועיל אף נגד קטרוג היצר הרע ראשית הסתת הנחש שהיה בתאוה וכמו שאמרו במכילתא (בשלח ויסע ה') על
פסוק (ישעיה נ"ו, ב') שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע שהמשמר שבת משומר מן העבירה. ובפרי עץ
חיים (ריש שער השבת) שניצול מקטרוג היצר הרע. וכתוב מעשות כל רע והיינו גם מפגם זה שנקרא רע בזוה"ק
ובגמ' כידוע. ושבת ברזא דברית שאז יכולים לתקן אף פגם זה שהוא מראשית הנחש התנין אשר בים. ועל ידי
שמירת שבת זוכים לתקן העבר ולהנצל מקטרוג היצר הרע להבא:
שפת אמת שמות פרשת וארא

בענין המטה יהי לתנין ובמד' שהוקשו המלכות לנחש ע"ש. ובפ' שמות השליכהו ארצה כו' וינס משה כו' אחוז
בזנבו כו'. הענין הוא כי הגלות בא לברר התערבות טו"ר שנעשה ע"י החטא מעה"ד טו"ר דכל ויגרש כו' האדם כו'
להט החרב המתהפכת כו'. והוא עצמו ענין היפוך הנחש למטה ומטה לנחש. כי רצונו ית"ש הי' להיות דביקות
האדם בעץ החיים. דרך התורה. ההנהגה פנימיות. ולולי החטא לא הי' כל הטבע מעכב את האדם. כמ"ש אני
אמרתי אלקים אתם. וע"י החטא בעה"ד הי' העונש שלא יוכל להתקרב אל עה"ח עד שיתקן זה הדרך הטבע כמ"ש
ז"ל בפסוק לשומר את דרך עה"ח. מכאן שד"א קדמה לתורה. ופרשנו כי זה נעשה אחר החטא ע"ש. ולכן הוכרחו
בנ"י להיות במצרים קודם שזכו לקבל התורה והוא לתקן דרך הטבע. ובכח איש ישראל לבטל הטבע. ואז נעשה
מנחש מטה. כי מטה הוא סוף הנהגתו ית' ומשם יפרד להתלבש בגשמיות ובטבע. ושם הס"א מתגבר להיות נחש.
ומזה מושכין כל המלכיות שבעוה"ז. ופרעה נק' התנין הגדול. וכל זה הוא בסיבות הסתלקות הקדושה כמ"ש
השליכהו ארצה כו'. אבל כשאמר לו הקדוש ברוך הוא שלח ידך הוא כוחו של משה שר התורה. אחוז בזנבו. מיד
נהפך מנחש למטה ונעשה כל הטבע כפוף אל הפנימיות והס"א בורחת. ולהיפוך כו' וינס משה מפניו כענין גולל אור
מפני חשך כו'. כשמתקף הס"א הקדושה מסתלקת. לכן רמזו חז"ל כי המטה נברא בע"ש בה"ש. שאז ס"א
עורקת. וכחו של משה שליט בעולם ומתגלה ההנהגה פנימיות. ולכן נמסר השבת לבנ"י לבטל כל המלאכות.
ולהיות נמשך אחר ההנהגה פנימיות והוא בחי' עץ החיים. ובימי המעשה מכ"ש בגלות הוא בחי' השליכהו ארצה
כו'. ואז שליט להט החרב המתהפך מטוב לרע ומרע לטוב. [ולכן רמזו כשאדם עומד בתפילה ואז יש עליות
העולמות. ואין הנחש שולט ונעשה מטה. ולכן המלך שואל לא ישיבנו. נחש כרוך לא יפסיק כו']: